

СЕКЦІЯ 5 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.48 (477.83)

Буторіна В.Б.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка*

ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

У статті визначено напрями державної туристичної політики на місцевому рівні. Проаналізовано реалізацію туристичного потенціалу у Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011–2020 рр. і Програму розвитку туризму у Хмельницькій області на 2013–2015 рр. Наведено негативні чинники і напрями розвитку туризму регіону.

Ключові слова: туризм, державна політика, туристичний потенціал, стратегія регіонального розвитку, програма розвитку.

Буторина В.Б. ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ

В статье определены направления государственной туристической политики на местном уровне. Проанализирована реализация туристического потенциала в Стратегии регионального развития Хмельницкой области на 2011–2020 гг. и Программа развития туризма Хмельницкой области на 2013–2015 гг. Приведены негативные факторы и направления развития туризма региона.

Ключевые слова: туризм, государственная политика, туристический потенциал, стратегия регионального развития, программа развития.

Butorina V.B. PROBLEMS AND DIRECTIONS OF REALIZATION OF TOURISM POTENTIAL IN THE KHMELNITSKY REGION

In the article the directions of the state tourism policy at the local level. Analyzed the realization of tourism potential in the Regional Development Strategy of Khmelnytsky region for 2011–2020 and the program of tourism development in the Khmelnytsky region for 2013–2015. Are presented negative factors and directions of development of tourism in the region.

Keywords: tourism, public policy, tourism potential, strategy of regional development, program of development.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток економіки кожного регіону неможливий без туризму, адже в сучасній світовій економіці туризм відіграє все більш значну роль. Хмельницька область володіє ландшафтними, історико-культурними, рекреаційними ресурсами, невисокою концентрацією промисловості, порівняно сприятливою екологічною ситуацією, що створює необхідні передумови для активізації розвитку туризму. Аналіз регіональних проблем розвитку туризму, а також урахування досвіду провідних зарубіжних країн в організації туристичної діяльності є особливо актуальними питаннями для постановки завдань щодо покращення ситуації, яка склалася в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан і перспективи розвитку туризму в Україні досліджують І.З. Криховецький, Т.І. Ткаченко, О.М. Костіна, В.І. Рачко. Праці В.Ф. Савченко, С.О. Стойка присвячено аналізу ролі держави у розвитку туризму. Регіональна політика у сфері туризму перебуває в центрі досліджень І.В. Яцишиної та І.М. Школи.

Мета статті полягає у визначенні проблем та наведенні шляхів реалізації туристичного потенціалу Хмельниччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. На національному рівні туризм розглядається як сфера діяльності, яка створює економічне підґрунтя для підтримки ділової активності через розвиток торгівлі, інших бізнесових сфер діяльності, що причетні до виготовлення туристичного продукту. Туризм сприяє розширенню та диверсифікації (територіальної та асортиментної) сфери прикладання праці,

а також забезпечує залучення інвестицій та збільшення доходності місцевих бюджетів, виступає засобом підтримки конкурентоспроможності територій, що сприяє збереженню поселенської мережі. Зберігаються історична та культурна спадщина, підвищується імідж території за рахунок її інфраструктурного облаштування, поліпшується на цій основі рівень життя місцевого населення.

Туристична політика є практикою впровадження науково обґрунтованої концепції розвитку туризму в країні, що має за мету таку розбудову індустрії туризму, яка б за своїми кількісними і якісними параметрами давала змогу задовольняти потреби внутрішнього ринку і виступати з власним конкурентоспроможним турпродуктом на міжнародному ринку. Це система методів впливу і заходів соціально-економічного, правового, зовнішньополітичного, культурного та іншого характеру, яку здійснюють державні органи влади, державні і приватні організації, асоціації та заклади, що відповідають за туристичну діяльність, із метою регулювання і координації туристичної галузі, формування умов для її розвитку. Для реалізації туристичної політики держава створює необхідні умови правового, організаційно-економічного, інформаційного і маркетингового забезпечення діяльності суб'єктів туристичного ринку [2].

На сучасному етапі велике значення має туристична політика на державному рівні, що суттєво буде впливати на розвиток регіонального туризму. На місцевому рівні державну туристичну політику реалізують органи місцевого самоврядування. Ключовими напрямками їх діяльності такі (рис. 1).

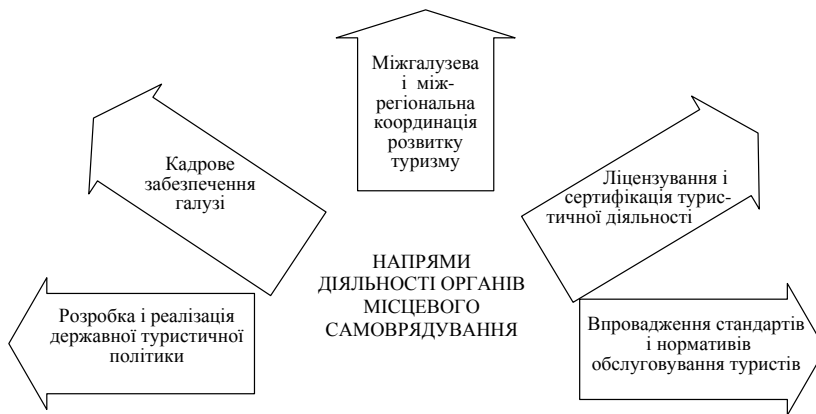

Рис. 1. Напрями державної туристичної політики на місцевому рівні

На рівні регіонального ринкового середовища туризм сприяє надходженню фінансових ресурсів, зростанню попиту на товари і послуги, зокрема на виробі місцевої промисловості. Розвиток туризму в регіонах дає змогу збільшити доходи регіональних і місцевих бюджетів, вирішити проблеми зайнятості та екології.

Одним із найбільш привабливих регіонів України з точки зору туристичного освоєння та використання є Поділля, зокрема Хмельницька область. Цей регіон багатий історично-культурними пам'ятками, природно-кліматичними умовами, має вигідне географічне розташування. Хмельницька область багата історико-культурними пам'ятками загальнодержавного значення, найбільша кількість яких зосереджена в Кам'янець-Подільському, Старокостянтиніві, Меджибожі та ін.

Розвиток туристичної сфери регіону розпочався в радянський період. Вона розвивалась за рахунок державного фінансування без урахування рекре-

аційних особливостей Хмельниччини. Саме в 20–30-ті роки ХХ ст. були створені основні структурні ланки сучасної туристичної системи: екскурсбюро, бази, станції. Після закінчення Другої світової війни поступово відроджується і туристична галузь; особливо швидко цей процес відбувався з початком хрущовської відлиги. Тоді здійснилося становлення виїзного туризму. Із 50-х років монополістами радянського туризму були: ВАТ «Інтурист», БММТ «Супутник» та ЦРТЕ ВЦРПС. Із розпадом адміністративно-командної економіки, відповідно, і туристична сфера зазнала впливу кризових явищ.

Основний туристичний потенціал включає мальовничу природу (р. Дністер, Товтри, ліси та озера на півночі області), мінеральні води (Нафтуся, Миргородського типу та радонові води), історична й архітектурна спадщина (м. Кам'янець-Подільський, селище Меджибіж, с. Самчики) і санаторії для медичного лікування і відновлення здоров'я. Існує 269 природоохоронних зон і об'єктів: 39 заказників (включаючи 15 державного значення), 198 пам'яток природи (чотири державного значення), ботанічний сад у м. Кам'янець-Подільський, сім природних заповідників, 24 парки, яким присвоєно статус пам'яток природи/паркового мистецтва (включаючи вісім державного значення) та одна пам'ятка ЮНЕСКО (дуга Струве, три з чотирьох елементів якої, наявних в Україні, знаходяться на території області). Найвищі туристичні місця області включають Національний природний парк «Подільські Товтри», Національний історико-культурний заповідник «Кам'янець», державний історико-культурний заповідник «Товтри» і державний історико-культурний заповідник «Самчики». Також існують цікаві історичні об'єкти (у населених пунктах Сутківці, Антоніни, Губин, Ізяслав, Гриців, Зіньків, Старокостянтинів, Пилава, Жванік, Сатанів, Іванківці тощо), низка санаторно-курортних закладів і центрів відновлення здоров'я на базі мінеральних вод [5].

Основними завданнями розвитку туризму на Хмельниччині є:

- формування туристично-рекреаційного комплексу, який задовольняв би потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі;
- формування ринку конкурентоздатних на міжнародному рівні рекреаційних послуг на основі ефективного використання наявних природних і культурно-історичних ресурсів з одночасним збереженням екології;
- залучення максимальної кількості туристів на територію області;
- збільшення обсягів надходження коштів, у тому числі валютних, до місцевих бюджетів;

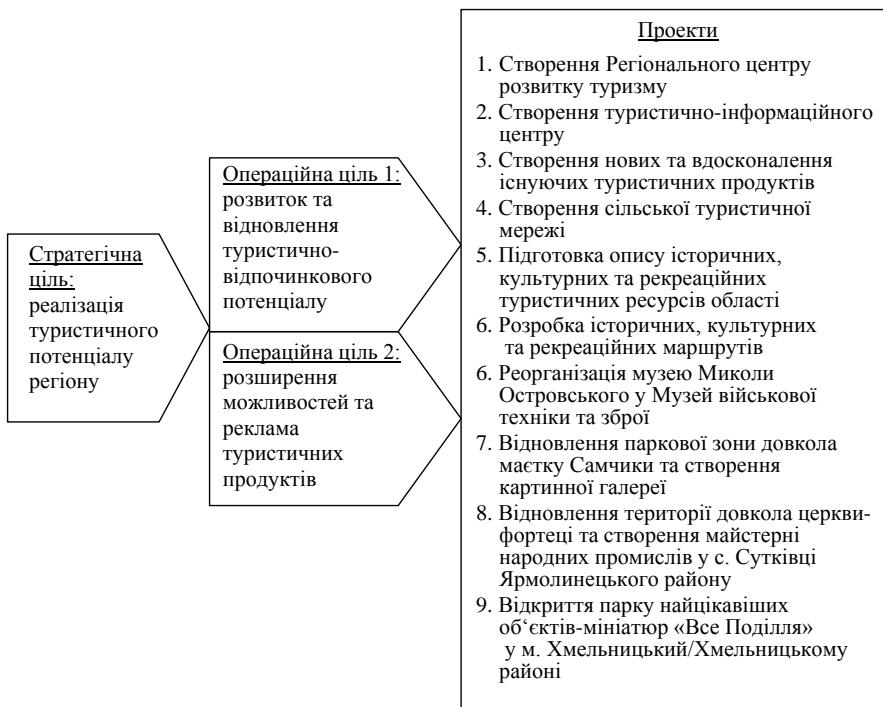

Рис. 2. Узгодження стратегічних і операційних цілей із проектами у Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011–2020 рр.

Джерело: систематизовано автором за даними [5]

- збереження чистоти природного середовища;
- охорона рекреаційних ресурсів області.

На обласному рівні систематично розробляються та реалізуються програми і стратегії розвитку регіону в цілому та туризму зокрема.

Стратегію регіонального розвитку Хмельницької області на 2011–2020 рр. підготовлено робочою групою за участі різноманітних суб'єктів регіонального розвитку шляхом семінарів-практикумів і обговорень, що відбувалися у період з жовтня 2010 по травень 2011 р. Стратегію передбачалося реалізувати у три етапи: 2011–2014, 2015–2017 і 2018–2020 рр. [4].

Однією з чотирьох стратегічних цілей Стратегії є реалізація туристичного потенціалу регіону, щодо якої виділено дві операційні цілі. За встановленими цілями заплановано реалізувати дев'ять проектів (рис. 2).

Формування активної регіональної політики на сучасному етапі в Хмельницькій області потребує проведення аналізу основних негативних чинників, більшість з яких характерні як для країни в цілому, так і для її регіонів:

- політична та економічна нестабільність в державі, низька екологічна безпека і недосконалість державної туристичної політики;

- про Хмельниччину та її туристично-рекреаційний потенціал мало відомо закордонним споживачам. Причиною цього є недостатня фінансова підтримка держави і місцевих органів влади та відсутність комплексного підходу до просування вітчизняного турпродукту на національному і світовому ринках туристичних послуг;

- недостатній рівень розвиненості матеріально-технічної бази туризму та її невідповідність міжнародним стандартам, а також недостатньо розвинена транспортна

система, яка включає транзитні перевезення, організацію залізничного сполучення, розвиток автомагістралей, повітряного, морського і річкового транспорту [1, с. 9]. Транспортні шляхи перебувають у незадовільному стані та не відповідають міжнародним вимогам щодо швидкого, надійного, безпечного та комфортного перевезення туристів. Окрім цього, недостатньо розвинена туристична і сервісна інфраструктури;

- проблеми системи водопостачання, збору сміття, поганий стан вулиць та тротуарів, освітлення, недосконалі засоби комунікацій і незадовільний темп їх реорганізації;

- недостатній розвиток інформаційної інфраструктури туристичного бізнесу, що не дає вітчизняним та іноземним туристам змоги оперативного отримувати корисну інформацію про туристично-рекреаційні можливості Хмельниччини, заздалегідь здійснити бронювання;
- недостатність нових розроблених туристичних маршрутів для українських та іноземних туристів.

В області втілюється у життя програма розвитку туризму на 2013–2015 рр. (затверджена рішенням обласної ради від 19 червня 2013 р.).

Проте як в Україні в цілому, так і на Хмельниччині обсяги бюджетного фінансування розвитку, оновлення і підтримки історико-культурних центрів недостатні для проведення масштабних програм.

Для підвищення ролі туризму в економіці регіону необхідно посилити її маркетингову компоненту за допомогою таких заходів:

- визначення найпривабливіших туристично-рекреаційних пропозицій для туристів шляхом проведення маркетингового дослідження туристичного ринку;

- проведення регіональних ярмарок, конференцій, семінарів, презентацій, присвячених проблемам розвитку туристичного бізнесу [3];

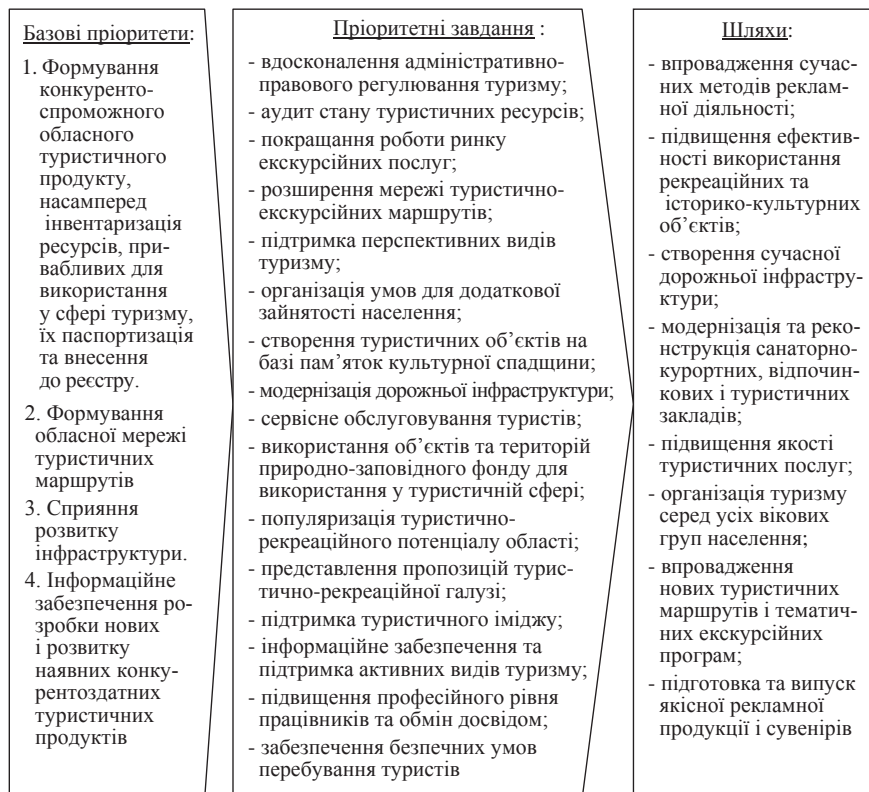

Рис. 3. Узгодження пріоритетних завдань і шляхів їх реалізації у Програмі розвитку туризму в Хмельницькій області на 2013–2015 рр.

Джерело: систематизовано автором за даними [5]

- розробка нових туристичних маршрутів міжнародного значення з урахуванням наявних туристичних ресурсів області та інтересів туристів;

- представлення нових турів на міжнародних туристичних виставках і подання комерційних пропозицій провідним туроператорам;

- створення регіональної інформаційної інфраструктури туристичного бізнесу (включаючи веб-сайт та електронні інформаційні довідники), а також створення або відновлення технічних, інформаційних та сервісних умов на рівні міжнародних стандартів;

- активне застосування засобів PR для створення привабливого іміджу області як туристичного регіону органами влади та представниками бізнесу.

Туризм у регіоні може і повинен стати джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного повноцінного відпочинку і оздоровлення, сферою створення нових робочих місць і розвитку малого бізнесу, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням області. Тоді туристичні підприємства Хмельниччини стануть конкурентоспроможними на національному і світовому ринках.

Висновки. Метою державної туристичної політики є об'єднання державних і бізнесових інтересів та спрямування зусиль на задоволення туристичних потреб населення і ефективний розвиток туристичної галузі. Проведене дослідження підтверджує, що Хмельниччина є одним із перспективніших туристичних регіонів України. Формування ефективної регіональної туристичної політики стає особливо актуальним в умовах значного невикористаного потенціалу туристичної галузі в області.

Напрями розвитку туризму регіону мають стати концептуальною базою довгострокової обласної програми, що включатиме створення організаційно-правових та економічних засад становлення туризму як високорентабельної галузі економіки регіону, важ-

ливого засобу культурного та духовного виховання жителів області, відтворення їх трудового потенціалу:

- проведення науково-дослідних, проектних робіт з актуальних проблем розвитку рекреаційно-туристичних господарств;

- залучення приватного сектора, особливо у сільській місцевості, до рекреаційно-туристичного підприємництва та сільського зеленого туризму;

- створення сприятливих умов для розвитку оздоровчо-спортивного, екологічного, пригородницького видів туризму тощо;

- ефективне використання природного та історико-культурного потенціалу Хмельниччини;

- організація приміських зон короткочасного відпочинку, створення нових рекреаційних зон загальнодержавного та місцевого значення;

- створення сучасної геоінформаційної системи «Туризм Хмельниччини» та маркетингової служби при обласній, районних та міських радах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Драпушко Р.Г. Туристичний потенціал України: стан, проблеми та перспективи розвитку / Р.Г. Драпушко. – К. : Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи, 2007. – 152 с.
2. Савченко В.Ф. Роль держави у розвитку туристичної індустрії України / В.Ф. Савченко, С.О. Стойка // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – № 1(17). – С. 9–15.
3. Розвиток туристичного бізнесу регіону : [навч. посіб.] / За ред. І.М. Школи. – Чернівці : Книги – XXI, 2007. – 292 с.
4. Хмельниччина туристична : історико-культурні, природно-географічні та економічні аспекти розвитку : [колективна монографія] / За ред. С.А. Копилова (гол. ред.), С.Е. Баженової (наук. ред.). – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – Розділ 7. – С. 120–149.
5. Офіційний веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm.km.ua/>.

УДК 338.48

Комліченко О.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри природничо-наукової підготовки
Одеського національного політехнічного університету

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню рівня конкурентоспроможності туристичних дестинацій півдня України. Визначені головні конкуренти, окреслені основні проблеми розвитку туризму. Запропоновано конкурентні стратегії, які дозволять забезпечити стабільний розвиток туристичної дестинації.

Ключові слова: туристична дестинація, конкурентоспроможність, конкуренти, багатокутник конкурентоспроможності, конкурентні стратегії.

Комліченко О.А. КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ТУРИСТИЧЕСКИХ ДЕСТИНАЦИЙ ЮГА УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию уровня конкурентоспособности туристических дестинаций юга Украины. Определены основные конкуренты, очерчены проблемы развития туризма в них. Предложены конкурентные стратегии, которые позволят обеспечить стабильное развитие туристических дестинаций.

Ключевые слова: туристическая дестинация, конкурентоспособность, конкуренты, многоугольник конкурентоспособности, конкурентные стратегии.

Комліченко О.А. COMPETITIVE TOURIST DESTINATION SOUTH OF UKRAINE

The article investigates the competitiveness of the tourist destinations of the southern Ukraine. Installed main competitors, outlined the main problems of tourism development. Offered competitive strategies that will ensure the sustainable development of tourist destinations.

Keywords: tourist destination, competitiveness, competition, polygon of the competitiveness, competitive strategies.